

DIPLOMATARI DE SANT PERE I SANTA MARIA D'ÈGARA,
TERRASSA, 958-1207, DE PERE PUIG USTRELL,
VICENÇ RUIZ GÓMEZ I JOAN SOLER JIMÉNEZ¹

La col·lecció de diplomataris publicats per la Fundació Noguera s'enriqueix amb aquesta edició, ara dels fons documentals procedents de l'església de Sant Pere i del monestir de Santa Maria d'Ègara, a Terrassa, corresponents als segles X, XI, XII i al principi del segle XIII.

Es publiquen 222 documents, el primer, datat el 30 d'abril de 958, i l'últim, de 9 de juliol de 1207.

1. Barcelona, Fundació Noguera, 2001, col·l. «Diplomataris», 24, 607 p.

Però aquest treball dirigit amb extraordinari magisteri per Pere Puig no és una simple recopilació documental. Precisament, com destaca el prologuista de l'obra, el doctor Jesús Alturo, l'obra ofereix totes les garanties de consulta per a la comunitat científica, amb una edició crítica dels textos i una anàlisi de les seves aportacions generals, particulars o puntuals, importants o circumstancials. N'hi ha prou en tot cas de repassar l'índex de l'edició per a constatar l'extraordinària amplitud i la consecució dels seus objectius més enllà de la mera relació documental.

Puig elabora un extens estudi introductor i en què repassa l'origen d'aquests fons documentals, integrats per un miler de pergamins dels segles IX-XVIII, la majoria originals, que actualment es conserven a l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa. L'autor també es refereix a les esglésies titulars del diplomatar; així tracta de la seva fundació: la de Sant Pere està datada al final del segle XII, i la de Santa Maria fou consagrada el 1112. A aquests dos edificis, s'hi ha d'afegir l'altra església dedicada a Sant Miquel, amb la qual formen un conjunt arquitectònic d'una gran bellesa.

L'autor encara es refereix a la de Sant Pere, i assenyala que aquesta església rebé els fons documentals procedents de l'antiga seu episcopal establerta a Ègara al segle V i que quedà extingida ja al segle IX. Aquesta església passà aleshores a assumir una funció de parròquia i acabà integrant-se al monestir immediat de Santa Maria.

Puig explica que l'apel·latiu *Ègara* és utilitzat en documents originals que publicà, i seguí sent així fins als anys 1293-1294, quan fou substituït pel de *Terrassa*, el municipi al qual pertanyen aquestes esglésies. En tot cas en ressenya els precedents històrics, i fins i tot al·ludeix a l'origen preromà de la denominació *Ègara* com a apel·latiu propi, deïem, de les esglésies, coincidint potser amb l'antic centre municipal romà de la ciutat.

La introducció ens presenta la història d'aquestes esglésies de Sant Pere i Santa Maria, i aporta nombroses dades i detalls històrics també de la seva ciutat: l'època ibèrica, la dominació romana, l'imperi carolingi, i l'edat mitjana, amb una especial atenció a aquell moment de la instauració del priorat agustiniana de Santa Maria i a l'establiment de vincles jurídics de la seva dependència respecte del monestir francès de Sant Ruf (des del segle XII fins al segle XV).

La secularització de les comunitats de canonges regulars de Sant Agustí, ordenada el 1592, va afectar el priorat de Santa Maria; i així ja el 1601 la parròquia de Sant Pere, a petició del Consell Municipal de Terrassa, es transferí a la nova església del Sant Esperit; ja es parlava de la nova comunitat del Sant Esperit i de Sant Pere, encara que el prior i els canonges seguiren residint en la de Sant Pere fins al 1815. El 1784 el priorat s'havia convertit en benefici curat, i el 1851, s'erigí l'arxiprestat.

En el mateix estudi introductor i l'autor descriu a continuació els fons documentals que estudia i els transcriu, en part amb la col·laboració de Ruiz i Soler. Refereix els orígens també de l'arxiu prioral, amb menció dels seus arxivers més importants i dels historiadors que al llarg dels últims segles s'han interessat per aquests fons (se citen, entre d'altres, Risco, J. Villanueva, F. Fita i Soler Palet).

Pel que respecta a la tipologia documental, en aquests fons hi ha butlles papals, privilegis comtals i reials, dotacions d'esglésies, una constitució de pau i treva de 1063, donacions (amb reserva d'usdefruit, precàries, d'establiment, de transmissió patrimonial pura i simple), dotacions d'ingrés de canonges, compravendes, de garanties creditícies, actes de definició de drets, testaments, permutes, actes judicials, fundacions pietoses, etc.

Els autors fan un estudi exhaustiu del sistema de datació que s'usa en la seva documentació i sobre la casuística utilitzada en cada cas (en regnats de monarques francesos, ja a l'era cristiana, per l'estil florentí de l'encarnació), entorn de les característiques diplomàtiques dels textos, de les fórmules d'invocació i dels preàmbuls, sobre les clàusules de subscripció que s'utilitzen, dels dos únics quirògrafs que es conserven i de les peculiaritats i característiques, de les notes dorsals dels pergamins, etc.

Fins i tot es mencionen els escrivans que intervenen en els textos que es publiquen, qui els subscriu i qui els tanca, amb l'any que consta que estan en actiu i el nombre de documents en què intervenen. També s'afegeix un priorologi de Santa Maria des del 1129 fins al 1227.

Després de la bibliografia i la relació de fonts utilitzades pels nostres autors, es descriuen els criteris metodològics seguits en el treball (dates, registres, referències documentals i bibliogràfiques, comentaris introductoris, transcripció, aparell crític i notes).

A continuació, es transcriuen els documents d'aquest diplomatar i en prop de tres-cents pàgines. Segueix un índex onomàstic elaborat amb un gran detall, després un altre índex *rerum* i finalment un apèndix amb els registres de nou documents entre 1012 i 1206 que hi havia en el mateix Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, però que no procedeixen del mateix fons documental que el diplomatar i que es publica.

En definitiva, ens trobem davant d'una nova i extraordinària publicació, una mostra excel·lent del saber fer científic dels seus autors, una obra fonamental per a l'estudi històric de les antigues esglésies d'Ègara, de Terrassa i de Catalunya en general. Felicitats als seus autors, i una vegada més a la Fundació Noguera i als seus patrons per la infatigable tasca de recuperació dels fons documentals catalans.

Josep Serrano Daura

Universitat Internacional de Catalunya